

„nemzetibb” csoportoknak nyit utat, az alkotó elit önszelektív mechanizmusai most is, itt is az iskolázottabb, városibb háttérrel rendelkező, magyar zsidó, illetve magyar és német evangélikus csoportok viszonylagos fölényt mutatják.

IRODALOM

- Biró Zsuzsanna Hanna – Nagy Péter Tibor (2007): Nemi esélyek és nemi döntések a két világháború közötti bölcsészkarokon, *Educatio*, 4.
- Biró Zsuzsanna Hanna: (2008) A társadalmi nemek közötti különbségek empirikus kutatása a Horthy-korszak bölcsészdiplomásainak példáján. In: Pukánszky Béla (szerk.): *A neveléstörténet-írás új útjai*. Gondolat, Budapest, 105–120.
- Bourdieu, Pierre (1978): Rekonverziós stratégiák. In: Bourdieu, Pierre: *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése*. Gondolat, Budapest
- Erős Vilmos (2000): Mit jelent a történetírás-történet, és miért írunk ilyet? *Aetas*, 4.
- Glatz Ferenc (1980): *Történetíró és politika. Szekfű, Steier, Thim, Miskolczi felfogása nemzetéről és államról*. Akadémiai, Budapest
- Glatz Ferenc (1990): Újkor kutatás és forráskiadás. In: Glatz Ferenc: *Történetírás – korszakváltásban. Tanulmányok*. Gondolat, Budapest, 231–246.
- Gunst Péter (2000): *A magyar történetírás története*. Csokonai, [Debrecen]
- Hajnal István (1939 [1993]): Történelem és szociológia. *Századok* 73, 1, 1–32; 73, 2, 137–166. [újra: In: Hajnal István: *Tehnika, művelődés. Tanulmányok*. História Könyvtár. Monográfiák 2. História–MTA TtI, Budapest 1993. 161–204.]
- Karády Viktor (2000a): *Zsidóság és társadalmi egyenlőtlenségek, 1876–1945 történeti-szociológiai tanulmányok*. Replika Kör, Budapest
- Karády Viktor (2000b): Felekezet, tanulmányi kitűnőség és szakmai stratégia. Az érettségizettek pályaválasztása a dualista kor végén. In: *Festschrift Nagy Zsuzsa*. Debrecen University Press, Debrecen, 124–145.
- Karády Viktor (2001): Mennyire volt «magyar» a honi értelmiség a századfordulón? In: Lackó Miklós

Kulcsszavak: *szociológia, felsőoktatás-szociológia, történettudomány, historiográfia, egyetem-történet, elit, rekrutáció, regionális egyenlőtlenségek, felekezeti egyenlőtlenségek, nemzetiségi egyenlőtlenségek*

- (szerk.): *Filozófia és kultúra. Írások a magyar művelődéstörténet köréből*. MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 203–236.
- Karády Viktor (1992): Az Eötvös Kollégium és a École Normale Supérieure 1900 táján. *Új Pedagógiai Szemle*, 1, 70–84.
- Karády Viktor – Valtér Csilla (1990): *Egy országos vonzaskörű szegedi főiskola, a polgári iskolai tanárképző diplomásai (1928–1950)*. Móra Ferenc Múzeum, Szeged
- Kriston Pál (1991): *A történetírás története*. Tankönyvkiadó, Budapest
- Lederer Emma (1969): *A magyar polgári történetírás rövid története*. Kossuth, Budapest, 53–58.
- Mályusz Elemér (é. n.): *A magyar történettudomány*. Bolyai Akadémia, Budapest
- Márkus László (1963): *A szociáldemokrata történetfelfogás fejlődéséhez*. Akadémiai, Budapest
- Pók Attila (vál., bevez.) (1982): *A Huszadik Század körének történetfelfogása*. Gondolat, Budapest
- R. Várkonyi Ágnes (1973): *A pozitivisták történetnézete a magyar történetírásban*. II.: *A pozitívizmus gyökerei és kibontakozása Magyarországon. 1830–1860. Tudománytörténeti tanulmányok*. Pamlényi Ervin (szerk.) 6. Akadémiai, Budapest
- Torres, Carlos A. – Antikainen, Ari (eds.) (2003): *The International Handbook on the Sociology of Education: An International Assessment of New Research and Theory*. Rowman – Littlefield, Lanham, Md
- Várdy Béla (1974): *Hungarian Historiography and the Geistesgeschichte School – A magyar történettudomány és a szellemtörténeti iskola*. Árpád Akadémia, Cleveland, OH
- Várdy Steven B. (1976): *Modern Hungarian Historiography*. East European Monographs. Columbia University Press, New York

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT TANÁRI TAGOZATÁRÓL

Szabolcs Ottó

a történettudomány kandidátusa, ny. egyetemi docens
drsabolcs@ludens.elte.hu

Már a társulat 1867. május 15-én tartott első közgyűlésén, a közel háromszáz alapító tag előtt Horváth Mihály kijelölte az intézmény időt álló alapelveit. Természetesnek tűnik, hogy a nemzeti függetlenedési törekvések érzésvilágában alapvető kérdés a nemzeti tudat megőrzése. Horváth leszögezi: „Bizonyára a tévedés veszélye nélkül állíthatjuk, hogy nincs, nem lehet öntudatos nemzeti érzélem senkiben, aki nemzete történelmét nem ismeri [...] De a külön nemzetiség nem lehet cél önmagában; csak eszköz egy nagyobb célra, amely a haladásban, tökéletesítésben, az emberiség eszményéhez való közeledésben keresendő [...] E törvénynél fogva nemzetünk is csak úgy fog örüdeni hosszú életnek, s csak annyira fog fejlődhetni, ha és amennyire a külön nemzeteknek a haladás ösvényén mind konkrétábbá váló életéhez csatlakozik: más szóval: ha az emberiség közös irányának az ösvényén halad [...] De e mellett nem kisebb kötelessége minden nemzetnek híven megőrizni maga sajátos egyéniségét.” Ezért nem lehet öntudatos nemzeti érzélem senkiben, aki nemzeti történelmét nem ismeri.

Ezeknek a gondolatoknak a fényében a társulat a történelmi megismerés és megismertetés a nemzet emlékezetét feltáró és az egyetemes történelemben helyezni szándékozó

tudományos kutató, megismertető országos műhelyként, a nemzet emlékezetének köz-célú őrzőjeként kezdte meg működését.

Olyan szervezatként, amely összefogni szándékozott – és tudott – mindenkit, aki a történelemben akart munkálkodni, s mozgósítani a potenciális kutatókat, érdeklődőket, oktatókat. Közügyvé tudta tenni a történelmet, nemcsak a kíváncsiskodók, az *outsider*-ek részére, hanem elsősorban az alkotni vágyók között. Évi vándorgyűléseivel bejárta az akkor még bizony nem kicsike országot, vitte és hozta a híreket, a tudomány helyi és országos jelentőségű anyagait, eredményeit, mozgósított, inspirált, összefogott, irányított, hiszen ez a szervezet volt a történelemtudomány országos nagy és tevékeny műhelye. Egy olyan korban, amikor még nemigen voltak állami, országos átfogó – és összefogó – szakmai műhelyek, mint majd néhány évtizeddel később. Nem alakult még ki a kutatói profiság, nem tömörült még céhvé a történetírás, nem vált el egymástól a kutató és oktató történelem. A társulat az egész értelmiséghez – polgársághoz – szólt, de különösen a tanároknál találta meg legszélesebb bázisát. Hiszen a társulat megalapítói és serény munkásai jórészt maguk is tanárok voltak, akik egyszerre működtek a tanári katedrán és a kutatói Parnasszuson. A

kor nagy történészeinek a felsőoktatási intézményeken túl a gimnáziumok, kereskedelmi iskolák és más tanintézetek voltak az otthonaik; oktatták az ifjúságot és egyben történelemszakként. Mondhatnánk, hobbiból, de a legkiválóbb profiként.

Ennek a kornak a tudós tanárai egyben tanár tudósai voltak. Bennük egyesült a tudomány és az oktatás. Nem lehet tehát a Magyar Történelmi Társulatot alakulása pillanatától kezdve nem a történelemoktatás legértékesebb civil szervezeteként megjeleníteni. Alkotó tagjai ugyanazt az igényességet képviselték mind oktató-, mind kutatómunkájukban, egyik kezüket az oktatás, másikat a kutatás ütőerén tartották. A megalakult Magyar Történelmi Társulat számára a kezdetektől fogva egyaránt fontos volt a történelemtanítás és a történelemkutatás. Nem váratlan, hogy elsőként rendeztek történelmi pályázatokat és versenyeket, a győztes tanulókat csengő aranykoronákkal jutalmazták. Amikor pedig a történelemoktatás célja és eszmeisége tekintetében két irányzat alakult ki, a társulat fórumot kezdeményezett és nyújtott az álláspontok nyilvános ütköztetésére, az ellentétek csökkentése és az oktatás harmóniájának kialakítása igényével. Ennek érdekében rendezték meg 1885-ben, az új akadémiai épület dísztermében az I. Országos Történelemtanítási Konferenciát, ahol nem kisebb személyiségek ismertették az álláspontokat, mint egyik oldalt Marczali Henrik – a tízkötetes nagy világtörténelem szerkesztője –, Márki Sándor – az ugyancsak tízkötetes *Magyarország története* szerkesztője –, Kármán Mór – a korszak legjelentősebb történészdidaktikusa, tantervkészítője –, másik oldalon Thaly Kálmán – a hiányzó kuruc költészet megálmódásáról elhíresült költő –, Sebestyén Gyula és sokan mások.

Ebben az időben az egységes társulaton belül még nem volt szükség külön tanári képződményre, nem kellett külön szervezet a kutatók, az őrzők és az oktatók munkájának összehangolására, hiszen szinte mindenki mindhárom funkciót önmagában is együtt gyakorolta. A társulat pedig együtt patronálta, művelte, szervezte, irányította, inspirálta a történelemszakma összességét. Csak a tudományos és az oktatómunka tömeges kettéválása vetette fel a társulaton belüli differenciálódás igényét. 1954-ből találtuk a szerveződés első nyomait. A társulaton belül az 1956-os fordulat után jelent meg mint külön választott vezetőséggel rendelkező, önállóan gondolkodó, a közoktatás távlati igényeit szolgáló, de a mindennapi kérdések megoldásában is erőteljesen résztvevő szervezeti egység, amelynek első elnöke Unger Mátyás volt, majd elhunyt után Kardos József vette át az irányítást. Jelenlegi elnöke pedig ennek a beszámolónak a szerzője.

A Tanári Tagozat működését tekintve önálló; szervezetileg a társulat keretein belül, annak hagyományait és szervezeti rendszerét mintának tekintve alakította ki döntéshozó és végrehajtó választott apparátusát. A tagozat, amint azt a társulat alapszabálya előírja, öt-évenként újítja meg saját választott vezetőségét, a kilenctagú Elnökséget és a húsztagú Országos Vezetőséget. Az Elnökség a végső döntésekért és azok végrehajtásáért felelős, amelyekhez köteles meghallgatni a minden megye képviselőjét magában foglaló Országos Vezetőség tanácsait, véleményét. Az Elnökség köteles a két választás közötti közgyűlésen beszámolni munkájáról, s jóváhagyatni további terveit, öt-évenként pedig megújítani vezető szerveit. A folyamatos munka érdekében egy év eltolódással kerül sor az Elnökség és az Országos Vezetőség újraválasztására.

A Tanári Tagozat 1998. decemberi közgyűlése jelölte ki a működés fő területeit.

A Tanári Tagozat működése egyik fő területének a tudomány eredményeinek a tanárokhöz való gyors és hatékony közvetítését, oktatási adaptációjának elősegítését tekinti. Felelős beleszólást kíván magának a történelemtanítás korszerűsítésének, mindennemű átalakításának terveibe, gyakorlatába. Segíteni kíván a közoktatás vezetőinek és a tanároknak a történelemtanítással kapcsolatos akciók megtervezésében és kivitelezésében. Kézbe kívánja venni (más szervezett országos műhely hiányában) a történelemtanítás-metodika tudományának fejlesztését. Igyekszik az alkalmaknak és az adott tanári igényeknek megfelelően gyors segítséget adni *ad hoc* felmerülő problémák megoldásához.

Az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyhez témajavaslatokkal, elbírálásokkal stb. ad segítséget; az egyetemi felvételre való felkészítésben való részvétellel; szükség szerinti szaktanácsadással; a történelemtanítással kapcsolatos vizsganormák és módszerek kidolgozásának segítségével; az új tankönyvek és más tanítási dokumentumok megismerésével és megismertetésével, a használatára való felkészítés elősegítésével; bibliográfiák és más informáló dokumentumok nyújtásával, recenzálásával és ajánlásával.

Mindezekon kívül és ezek mellett a Tanári Tagozatot a közgyűlés arra kötelezte, hogy igen rugalmasan alkalmazkodjék a történelemtanítás fejlesztése, javítása, minden sikeres tevékenysége elősegítése érdekében adódó és lehetséges ad hoc adottságokhoz és feladatokhoz. Ezt tükrözik éves munkatervei is. Ugyanakkor a közgyűlés az Elnökséget és személy szerint az elnököt tiltotta minden pártpolitikai szempont figyelembe vételétől, az aktuálpolitikától való távolmaradásra utasította.

Ezzel együtt a történelemtanítás fejlesztésében és harmonikus, eredményes működésében érdekelt szervezetekkel igyekeznie kell minél szorosabban együttműködni a társulat elvi irányvonalának megsértése nélkül. A tagozat ezt az iránymutatást igyekezett – és igyekszik – maximálisan figyelembe venni.

Ez az iránymutatás csak megerősítette a Tanári Tagozat hagyományos felfogását. Ezt tekintettük biztosítéknak, hogy mindig megmaradjunk önmagunknak, és közben a szükségletek szerint megújuljunk. Az 1970–1980-as években két alapvető feladatot helyeztünk előtérbe. Egyrészt, hogy tudományos konferenciák során a kutatók, a történelmi hagyományok őrzői, levéltárosok, muzeológusok stb. és a tanárok széles körű együttesében a történelemtanítást komplex társadalomtudományi stúdiummá fejlesszük, és kialakítsuk a dokumentumok elemzésén alapuló, önálló megismerésre képzés módozatait és az interdiszciplináris együttműködést. Ezért három országos konferencia-, illetve továbbképzéssorozatot indítottunk útnak. Egyikkel a tudomány új eredményeit siettünk átáramoltatni az oktatásba. Ezt képviselték évi vándorgyűléseink és tudományos konferenciasorozataink. Ezek közül kiemelkedett a minden évben Keszthelyen, illetve Debrecenben vagy Hajdúszoboszlón megtartott történelemtanárok kéthetes nyári akadémiaja, amelyen mindenkor tanárok százai vettek részt. Már az 1980-as évek elején olyan témákat tűztünk napirendre, mint például a világvallások és tanításuk az iskolában, a kortörténet kérdései stb. Célunk az volt, hogy tematikailag is gazdagítsuk a történelemtanítást a legkorszerűbb eredmények alapján. Vándorgyűléseinken pedig a tudomány képviselői és a tanárok találkozását, tapasztalatcseréjét tekintettük elsődleges célnak egy-egy aktuális téma kap-

csán. Ugyanakkor külön továbbképzési és diskusziós alkalmakat teremtettünk a módszertan korszerűsítésének megvitatása, terjesztése, alakítása, az ekkor már nemzetközileg tekintélyre szert tett korszerű hazai képzés-központú metodika közkinccsá tételére. A Magyar Történelmi Társulat 1959. évi Szombathelyi Országos Vándorgyűlésén hoztuk nyilvánosságra elveinket a történelemtanítás átalakításáról. Itt hirdettük meg a történelem komplex értelmezését, a hazai és egyetemes történelem harmonikus kapcsolatának létrehozását és az önálló megismerésen alapuló képességfejlesztő irányzatú didaktikáját, és egyben a történelem minden rendű és rangú képviselőjének: levéltárosok, muzeológusok, könyvtárosok, kutatók, iskolák és közép fokú tanintézetek tanárai összefogását a történelemtanítás megújítása érdekében.

A történelemtanítás fejlesztésére kidolgozott stratégiánk egyik vonulata a szakemberek széleskörű együttműködésének szervezése volt. Ez legalább három feladatot jelentett. Először is az érvek és módok tisztázása, a gondolatok kicserélése, a közös álláspontok megtalálása. Másodszor az érdekek egyeztetése. Harmadszor az együttműködés konkrét módjainak és folyamatosságának kialakítása, egyeztetése, egyfajta munkamegosztás összehangolása. Ennek érdekében 1973-tól nagyszabású konferenciasorozatot indítottunk, amely a *Történelemtanítás és tömegkommunikáció* címen a filmeseket, televíziósokat, kiadói embereket hozta össze egy több száz főnyi egri találkozóon. Ezt egy év múlva Székesfehérvárott a *Történelem és történelmi zornalisztika* konferencia követte egy nagy termet zsűfólásig megtöltő tanárok, kutatók, újságírók együttesében. Ez a tanácskozás is világossá tette számunkra, hogy a társadalomtudományokat különbözőképp és más-más aspektusból művelő kollé-

gákkal egyeztetni kell elképzeléseinket, mielőtt továbblépnénk. Még ugyanebben az évben megrendeztük a *Történelemtudomány és történelemoktatás* konferenciát. Az itteni eredményekre is támaszkodva, 1976-ban került sor a muzeológusokkal való rendkívül széles körű disputára a decemberi *Történelemtanítás és múzeum* konferenciára, amit 1978-ban követett a *Történelemtanítás és könyvtár* konferencia. Ezek a tanácskozások nemcsak az elvek tisztázását segítették elő, hanem jelentős gyakorlati eredményekkel is jártak. A muzeológusokkal való szótértés és összefogás eredményeként a nagy múzeumok múzeum-pedagógust alkalmaztak, megszervezték a vidéki iskolák tanulóközösségeinek Budapestre szállítását, ha úgy tetszik, múzeumbusz-mozgalmat, sok múzeumban iskolatermet létesítettek, tesztsorozatot adtak ki a tanulók számára, és így sorolhatnám tovább az új – és nagyon dinamikusan működő – kezdeményezéseket. Nem kis mértékben ennek a tanácskozásnak és az ezt követő együttműködésnek a következtében alakult ki hazánkban egy új pedagógiai ágazat: a múzeumpedagógia.

Nehezebb feladat volt a levéltárak és az iskola együttműködését létrehozni. A levéltári anyag védelmében a levéltári törvény nem engedte meg, hogy a tanulók itt búvárkodjanak. Végül is sok egyeztetés után a levéltárak egy része beengedett szervezett, tanár vezette tanulócsoportokat azzal a feltétellel, hogy csak a muzeológus mutathatja be az eredeti anyagokat. Didaktikai felhasználhatóságuk érdekében pedig a megyei múzeumok nagy része olvasókönyvet – könyveket – adott ki a történelemoktatás segítésére.

A múzeum és levéltár felhasználási lehetőségei szárnyakat adtak ambiciózusabb kollégáinknak. Sorban születtek az iskolai gyűjtemények, majd történelmi szertárak,

amelyek közül nemegyhelytörténeti múzeumná nőtte ki magát. Az 1978-as *Történelemtanítás és könyvtár* konferencia pedig elősegítette az igényesebb könyvbeszerzést és a tanulók könyvtári munkájának fellendülését.

A történelem kutatói, népszerűsítői és őrzői közötti együttműködés szervezését, a humán integrációt erősíteni volt hivatott egy debreceni országos konferenciasorozat. A Művelődési Ház valamennyi tanácskozásunkon zsűfólásig megtelt. Ezt 1979-ben a *Történelem- és földrajzitanítás*, 1980-ban a *Történelem- és irodalomtanítás*, 1981-ben a *Történelem és művészeti nevelés*, 1982-ben a *Történelem- és technikatánítás*, 1983-ban a *Történelem- és természettudományos oktatás* országos konferencia követte. A szakmák tanárai együtt keresték a tantárgyak közötti érintkezési pontokat és az együttműködés tényezőit és módszereit. Valamennyi tanácskozás közös zárónyilatkozatát megküldtük az illetékes tudományos és tanügyirányító szerveknek, amelyek támogatását általában meg is szereztük.

Nagy konferenciasorozatotunkat néhány, látszólag részletkérdést vitató tanácskozás kísérte. Hogy csak kettőt említsek: 1973-ban a *Történelemtanítás a szaktanteremben*, 1981-ben a *Korszerű oktatás korszerű térkép* nemzetközi tanácskozások.

Az általunk napirendre tűzött kérdések jelentős nemzetközi érdeklődést is kiváltottak. Az 1970-es évek elejétől szerepeltek a szocialista országok két évenként ismétlődő nemzetközi szimpóziúmain, majd 1978-tól már a Történelemdidaktikusok Nemzetközi Társasága nevű világszervezet évenkénti ülésein is. Merem állítani, hogy ezzel a magyar történelemdidaktika jelentős világtekintélyre tett szert, minden európai konferencián előadóként voltunk jelen. A Társulat Tanári Tagozata oly mértékben partnerré vált, hogy 1980-tól

mi töltöttük be a világszervezet egyik alelnökének pozícióját – mind a mai napig. (Egyedül a volt szocialista országok közül.) Bennünket kértek fel, hogy évente megrendezzük a világszövetség kelet-közép-európai konferenciáját. A felkérésnek minden évben eleget tettünk. Konferenciánkon politikai viszonyoktól függetlenül azóta is részt vesznek a cseh, szlovák, lengyel, ukrainai, romániai, vajdasági szakembereken kívül osztrák, német kollégák is.

Az 1980-as évek közepétől fokozatosan megnyílt a lehetősége annak is, hogy a tartalmi korszerűsítésben is többé-kevésbé eredményesen hallassuk hangunkat. Itt a történelemtudománynak kellett – vagy kellett volna – először lépnie, mi erre támaszkodhattunk, bár néhány esetben meg is előztük. Igazán azonban a tanárok ismereteinek, szemléletének korszerűsítésében éreztük úgy, hogy sokat tudunk tenni, s ezt más nem is fogja helyettünk megtenni. Ebben az akcióban összefogtunk az Országos Pedagógiai Intézettel. Hogy az elbizonytalanodás és a váltani akarás korszakában milyen nagy volt erre az igény, azt mutatják a számadatok. 1984-től egyre növekvő számban, évente előbb több százan, végül a rendszerváltás előtt évente már több mint ezren vettek részt, egyrészt harminc-, másrészt hatvanórás tanfolyamainkon, ahol a történelem minden korszakát, ágazatát sorra vettük az új eredmények fényében, másrészt tematikus tanácskozásainkon. Ezzel a saját módunkon kivettük részünket a történelemtanítás rendszerváltásából.

A rendszerváltás után a régi problémák mellett újakkal is szembe kellett néznünk. Elsősorban azzal, hogy miként tudunk minél hatásosabban részt venni a tananyag radikális újjáalakításában. Már az 1970-es évektől hirdettük a pluralizmus és a multiperspektivizmus szükségességét. A NAT tanterveit már a kez-

detektől bíraltuk, a radikális változtatás lázában háttérbe szorult – egyik vezető politikusunk által módszertani fakszniként aposztrofált – didaktika fontosságát továbbra is határozottan hangsúlyoztuk. Ennek az lett az eredménye, hogy a változó, ellentétes beállítottságú kormányok sokáig igyekeztek kapcsolni bennünket a történelemtanítás sorsának alakításából. Ez odáig ment, hogy amikor egy országos konferencián a NAT-ot a történelemtanítás szempontjából Trianonhoz hasonlítottuk, megkísérelték teljes kiszorításunkat. Természetesen ez csak részben és időlegesen sikerülhetett. Nem adtuk fel eredeti törekvéseinket, akkor született meg a korábban bemutatott *A Magyar Történelmi Társulat Tanári Tagozata működésének fő területei* című dokumentum. Ennek szellemében dolgoztuk ki, és hajtottuk végre azóta is éves terveinket. Természetesen, alkalmazkodva az adott szükségletekhez, igényekhez, lehetőségekhez. Feladataink megfogalmazásánál figyelembe vettük az *ad hoc* adódókat és lehetőségeket, ugyanakkor tekintetünket igyekeztünk a jövőre irányítani, úgy éreztük, hogy ezt egy 135 éve működő társulat meg is teheti. A Tagozat Elnöksége úgy tapasztalta, hogy a tanárok között nagy az elbizonytalanodás, ennek pedig elsődleges oka a gyorsan és elég radikálisan változó oktatásüggyel kapcsolatos információk hiánya. Ennek oldására 1992-től központi rendezvényünként minden év decemberében olyan – 300–500 tanárt befogadó – tanácskozássorozatot indítottunk, melynek elsődleges célja autentikus közoktatási vezetők és módszertani szakemberek tolmácsolásában a közismertnél részletesebb és legfrissebb nyilvános információkat adni tantárgyunkkal, a történelem és társadalomtudományos oktatással kapcsolatos értékelésekről, tervekről, vitatémákról és vitaanyagokról,

kiadványokról, készülő rendelkezésekről, elvárásokról és így tovább. Ezek – közöttük az idén immár a tizenhatodik – a rendezvények nagy visszhangot keltettek, általában megtelt a Villányi úti Konferenciaközpont színházterme. Az információnyújtást és diszputát összekötöttük tankönyv- és taneszközbemutatóval és -vásárral, valamint országos tapasztalatcserével. Ez alkalom volt arra is, hogy a résztvevők egyes kiadványaink mellett megkapják a kiadásunkban minden évben megjelenő annotált taneszköz-katalógust.

Az általános és különösen társadalomtudományos oktatással kapcsolatos információgyűjtés és tapasztalatcsere mellett továbbra is kötelességünknek tekintettük a szakmai és módszertani továbbképző tanfolyamok rendezését, a tudományos eredményekkel való lépéstartást. Bár az eszmei bizonytalanság és az anyagi terhek növekedése következtében csökkent a jelentkezők száma, ennek ellenére 1998-ban még mindig több mint hétszázan vettek részt, 1999-ben tizennégy, egyenként harmincórás tanfolyamot tartottunk. 2000-ban a résztvevők száma – egyrészt a minisztériumi akkreditációs eljárások, másrészt a továbbképzés liberalizálása miatti óriási, nem mindig színvonalas kínálat miatt – háromszáz körülire csökkent, hogy majd 2002-ben ismét némileg növekedjék. Ezt az újránövekedést a színvonalbeli versennyel lehet magyarázni.

Egyre inkább úgy éreztük, hogy a szakmódszertani kutatóműhely létrejöttével kapcsolatos reményeink nem válnak valóra, minden nehézség és támogatatlanság ellenére lépniünk kell. Az információhiányon túl – vagy talán lassanként előtt – ez vált a szakma szűk keresztmetszetévé. Elmúlt az a hangulat, amely csak – vagy elsősorban – az eszmei tartalmi megújulásban kereste a korszerűsítés útját, a tanári közvélemény egyre erőteljeseb-

ben igényelte a módszertani továbbfejlesztést. Lassanként e téren kezdtünk legerőteljesebben lemaradni a fejlett történelemtanítási kultúrájú országoktól, ez érezhetővé vált nemzetközi szakdidaktikai presztízsünk csökkenésében is. Egy állandó, aktív műhely létrehozásának nem születtek meg a feltételei, és ilyen irányú törekvéshez támogatást sem kaptunk. Ennek hiányában egy folyóiratpótló, időszakos periodika létrehozásával próbáltuk a műhelymunkát pótolni. 1997-ben megalapítottuk a *Történelempedagógiai Füzetek* című, 100–130 oldalas periodikát, amelyből azóta huszonkilenc szám jelent meg. A periodika szervezőereje megmutatkozott abban, hogy kialakult köré az elmélyültebb tantárgy-pedagógiai munka iránt fogékony, a módszertannal profi fokon foglalkozók csoportja. Ugyanakkor a tanár kollégák nagy többségét, mint olvasót mozdítja meg. A szakmódszertani műhely szerepét minimalisan, az információforrás szerepét már erőteljesebben tölti be. Ez is volt a másodlagos célunk. Hiszen továbbképzéseinken, tanácskozásainkon, tudományos rendezvényeinken tanárok százai vesznek részt, publikációinkat ezrek olvassák. Ezért törekszünk mindent közreadni, ami arra érdemes, és amire pénzt tudunk szerezni. Már egy évtizede megindítottuk a *Történelemtanárok Továbbképzése Kiskönyvtár* sorozatot, melynek 2008-ban XLIX. kötete látott napvilágot. Ezek a kötetek

részben közérdekű rendezvényeink anyagát, másrészt egy-egy témával kapcsolatos tanulmányokat publikálnak. A XXIV. és XXV. kötet pedig teljesen újszerű, sokvariációs tantervi modul ad közre. Harmadik sorozatunk – a *Történelemtanári információk* – kiadása tíz szám megjelenése után szünetel. Elsősorban anyagi okok miatt, de azért is, mert úgy éreztük, feladatát beteljesítette. Ez a sorozat azt célozta meg közvetlenül a rendszerváltás után, hogy a tanításból kimaradt jelentős témák pótlására, korszerűsítésére adjon nyersanyagot.

A valós szükségletet felmérve egyre inkább a nagy tanári információs tapasztalatcsere-tanácskozások váltak munkálkodásunk fő területévé. Minden évben hat–nyolc országos konferenciát rendezünk. Egyet a tanév kezdetén szeptemberben, általában a kortörténet egyszerre integrálódó és differenciálódó mozgásáról, a másodikat decemberben – a 2008-ban már tizenhatodszor megrendezésre kerülő *Történelemtanári Országos Információs Konferencia* –, az aktuális szakmai és módszertani kérdésekről. Így kerültek előtérbe a globalizáció, a nemzetközi integrált védelmi szervezetek, a terror mint történelmi jelenség tanításának kérdései.

Kulcsszavak: a tudomány és az oktatás egysége, önálló tagozat, oktatási igények, egységes tagság, információ és adaptáció